

ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ

В УМОВАХ

ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТІЙКОСТІ:

ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЇ

монографія

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТІЙКОСТІ:
ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЇ**

Монографія

Херсон-Хмельницький
ХНТУ 2025

УДК 338.1
Е45

Е45 Економічні системи в умовах глобальної нестійкості: шляхи оновлення і модернізації : монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон : Книжкове вид-во Вишемирський В. С., 2025. – 335 с.

Рецензенти:

Коноваленко Анастасія Сергіївна, доктор економічних наук, професор кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Наумов Олександр Борисович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» м. Київ

Танклевська Наталія Станіславівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів підприємства, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ISBN 978-617-8187-42-2 (електронне видання)

Авторський колектив: Н. В. Шандова, Т. Е. Кошовий, В. В. Стемковський, С. М. Лисенко, О. С. Маковоз, В. Д. Волобоєв, А. В. Тарасюк, С. Є. Годунов, В. М. Бобровник, Л. В. Джулій, С. П. Леонтович, Н. В. Мешкова-Кравченко, Н. М. Олійник, Л. В. Боровік, Т. Ю. Осадча, О. Б. Гірна, О. Д. Радченко.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Херсонського національного технічного університету (протокол № 7 від 25.02.2025 р.)

У монографії представлені напрямки досліджень та результати напрацювань науковців, виконані у межах роботи над темою дослідження «Відновлення та модернізація економічних процесів і систем в умовах глобальної нестійкості» (державний реєстраційний № 0123 U 101497 від 07.03.2023 р.). Монографія фокусується на аналізі сучасних викликів і можливостей, з якими стикаються економічні системи, шляхах їхнього оновлення для підвищення стійкості в умовах глобальних змін.

В результаті проведеного дослідження розширено область існуючих теоретичних підходів до аналізу економічної нестабільності; розроблено методологічні підходи до оцінки впливу глобальних викликів на економічні системи; запропоновано стратегії адаптації економічних систем до сучасних викликів; оприлюднено результати науково-дослідницьких робіт та акумульовано знання задля поліпшення якості підготовки фахівців економічних спеціальностей.

Рекомендовано для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів тощо.

ISBN 978-617-8187-42-2
(електронне видання)

© Херсонський національний технічний університет, 2025
© Колектив авторів, 2025
© ФОП Вишемирський В. С., 2025

ЗМІСТ	
ПЕРЕДМОВА	с. 4
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ НЕСТІЙКІСТЬ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ	6
1.1. Економічні системи в умовах глобальної нестабільності: виклики та стратегії реагування (<i>Н. В. Шандова, Т. Е. Кошовий</i>) ...	6
1.2. Нестабільність економічних систем та роль ESG-інвестицій у їхній трансформації (<i>В. В. Стемковський</i>)	39
Список використаних джерел до розділу 1	69
РОЗДІЛ 2. ОНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	75
2.1. Класифікація методологій управління бізнес-процесами в контексті цифрової трансформації (<i>С. М. Лисенко, О. С. Маковоз</i>) ...	75
2.2. Адаптація бізнес-моделі арбітражу трафіку до умов інформаційної асиметрії (<i>В. Д. Волобоєв</i>)	99
2.3. Проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні (<i>А. В. Тарасюк, С. Є. Годунов</i>)	122
2.4. Облік і аудит запасів в інформаційному забезпеченні маркетингу промислового підприємства (<i>Л. В. Джулій, В. М. Бобровник</i>)	136
Список використаних джерел до розділу 2	176
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	183
3.1. Проектне управління у забезпеченні національної безпеки України: стандарти, ресурси та фінансування (<i>С. П. Леонтович</i>)	183
3.2. Оцінювання соціальної безпеки як складової безпеки соціально-економічних систем (<i>Н. В. Мешкова-Кравченко</i>)	205

1.2. Нестабільність економічних систем та роль ESG-інвестицій у їхній трансформації

У сучасних умовах глобальної нестабільності, екологічних криз та соціально-економічних викликів бізнес-моделі підприємств та підходи до інвестування зазнають суттєвих змін. Традиційні механізми фінансування вже не здатні повною мірою забезпечити стійке зростання та адаптацію економічних систем до нових реалій. Натомість ESG-інвестиції, що враховують екологічні, соціальні та управлінські аспекти, стають важливим механізмом модернізації економіки та зниження глобальних ризиків.

Зростаючий тиск з боку регуляторів, інституційних інвесторів і громадськості вимагає від компаній та держав активного впровадження стійких практик. Європейський зелений курс, глобальні ініціативи щодо зменшення вуглецевого сліду та посилення соціальної відповідальності змушують корпорації адаптувати свої бізнес-моделі до принципів ESG. Це сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності, а й довгостроковій стійкості економічних систем.

ESG-інвестиції – це стратегія фінансування, що враховує три ключові аспекти: екологічний (Environmental), соціальний (Social) та управлінський (Governance). Вони спрямовані на підтримку компаній та проєктів, які не лише забезпечують фінансову віддачу, але й роблять позитивний внесок у сталий розвиток економіки та суспільства. ESG-інвестиції виступають формою відповідального інвестування, яка передбачає врахування екологічних, соціальних та управлінських аспектів поряд із фінансовими показниками при ухваленні інвестиційних рішень:

- екологічний аспект (Environmental) – оцінює вплив компанії на довкілля, зокрема управління викидами, ефективність використання ресурсів, розвиток відновлюваної енергетики та адаптацію до змін клімату.

- соціальний аспект (Social) – охоплює відносини компанії з працівниками, громадами, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами, включаючи

соціальну відповідальність, дотримання прав людини та забезпечення належних умов праці;

- корпоративне управління (Governance) – стосується ефективності менеджменту, прозорості прийняття рішень, дотримання антикорупційних стандартів та забезпечення прав акціонерів.

ESG-інвестиції стають потужним інструментом модернізації економічних систем, адже інтегруючи екологічні, соціальні та управлінські фактори у фінансовий аналіз, цей підхід дозволяє підприємствам не лише покращувати свої фінансові показники, але й знижувати ризики, стимулювати інновації та зміцнювати корпоративне управління.

За даними останніх досліджень, ESG-фактори сприяють зниженню операційних ризиків та підвищенню довгострокової стійкості бізнесу [42].

Так, компанії, що впроваджують екологічно дружні технології та практики, знижують ризики, пов'язані з екологічними катастрофами та регуляторними санкціями. Наприклад, агропромислові підприємства, які застосовують стійкі методи ведення сільського господарства, зменшують вплив на навколишнє середовище та покращують свою репутацію серед споживачів та інвесторів [17].

Впровадження ESG-принципів, в тому числі, програм з енергоефективності та управління водними ресурсами дозволило українській компанії «Астарта» за п'ять років скоротити споживання води на тонну перероблених цукрових буряків на 25%, а споживання газу – на 15%. Ці заходи не лише зменшили екологічний вплив, але й призвели до зниження операційних витрат та ризиків, пов'язаних з ресурсозалежністю [25].

У банківській сфері врахування ESG-ризиків також є критичним для забезпечення стійкості. Наприклад, фактори кібербезпеки безпосередньо впливають на операційні ризики, оскільки порушення в цій сфері можуть призвести до збоїв у діяльності та фінансових втрат. Розуміння та управління такими ESG-факторами дозволяє банкам зміцнювати свої системи ризик-менеджменту та підвищувати довгострокову стійкість [32].

Світові автомобільні компанії, такі як Jaguar Land Rover, Volvo та General Motors, оголосили про перехід до виробництва електромобілів у найближчі 5-15 років. Цей стратегічний крок спрямований на зменшення викидів CO₂ та відповідає глобальним екологічним тенденціям. Інтеграція екологічних аспектів у бізнес-модель не лише знижує регуляторні та репутаційні ризики, але й

відкриває нові ринки та можливості для зростання, забезпечуючи довгострокову стійкість компаній [38].

ESG відіграє дедалі важливішу роль для інвесторів і, відповідно, стає пріоритетом для компаній. Згідно з опитуванням McKinsey, приблизно 85% директорів з інвестицій вважають ESG одним із ключових факторів при ухваленні інвестиційних рішень. Близько 60% опитаних аналізують увесь свій портфель з урахуванням ESG-критеріїв, а майже 80% оцінюють окремі компанії з точки зору впливу ESG на їхні майбутні грошові потоки [56].

Дослідники Школи бізнесу ім. Стерна Нью-Йоркського університету, виявили, що 58% досліджень компаній показали позитивний зв'язок між ESG та фінансовими показниками, 13% досліджень компаній показали нейтральний вплив, 21% досліджень – змішані результати і лише 8% досліджень – негативний зв'язок (рис. 1).

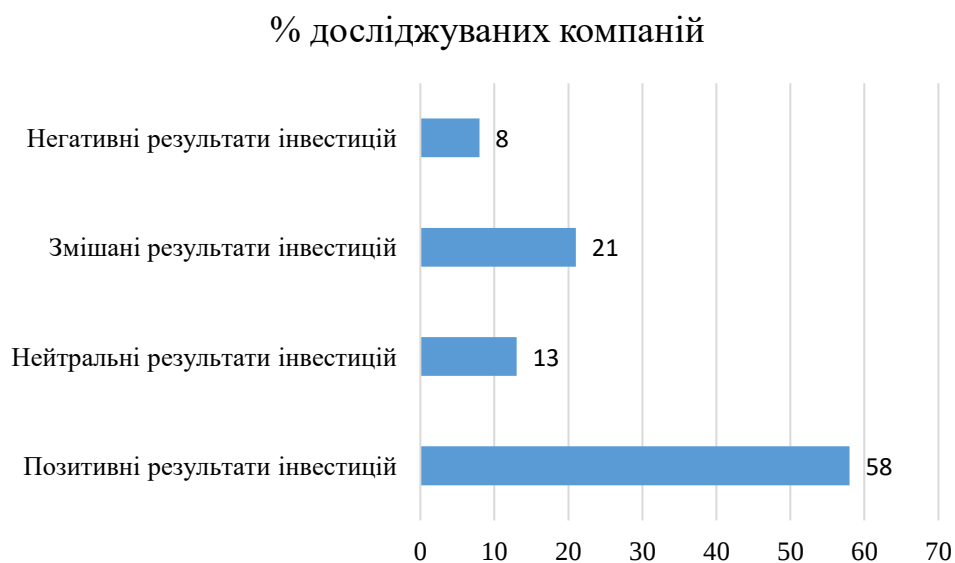

Рис. 1. Результати інвестицій у сталий розвиток

Джерело: побудовано автором на основі даних [55]

Враховуючи досвід компаній, що впроваджують ESG-інвестиції та спираючись на комплексне дослідження, проведене Школою бізнесу ім. Стерна Нью-Йоркського університету, яке показало, що існує чіткий позитивний зв'язок між ESG та фінансовими показниками компаній, таких як, рентабельність власного капіталу, рентабельність активів або ціна акцій, можна дійти висновку, що інтеграція екологічних, соціальних та управлінських принципів у бізнес-

модель сприяє зниженню ризиків, підвищенню ефективності використання ресурсів та покращенню репутації компанії серед інвесторів і споживачів. Зважаючи на це, можна стверджувати, що ESG-інвестування не лише відповідає сучасним викликам сталого розвитку, але й може слугувати ефективним механізмом для підвищення економічної стійкості як окремих підприємств, так і національних економік загалом.

Розуміння того, що впровадження ESG-факторів знижує операційні ризики та підвищує довгострокову стійкість бізнесу, підводить більш широкого питання: як ці інвестиції впливають на модернізацію економічних систем загалом? Сучасні глобальні виклики, такі як зміна клімату, соціальна нерівність та вимоги до прозорості управління, вимагають від економік адаптації та оновлення. У цьому контексті ESG-інвестиції стають каталізатором змін, сприяючи впровадженню інноваційних технологій, розвитку «зеленої» енергетики та покращенню соціальних стандартів. Це, у свою чергу, стимулює модернізацію економічних систем, роблячи їх більш стійкими та конкурентоспроможними в умовах сучасних викликів.

Для України, яка перебуває у фазі відновлення після війни, впровадження ESG-практик є ключовим фактором для модернізації енергетичного сектору, промисловості та залучення іноземних інвестицій, що відповідають вимогам ЄС, зокрема, це створить можливість:

- розробити національні ESG-стандарти та удосконалити систему звітності, що дозволить підприємствам демонструвати свою стійкість;
- використовувати фінансові інструменти (наприклад, зелені облігації) для підтримки інновацій і модернізації;
- активно інтегрувати ESG-критерії у державну політику, щоб відповідати європейським стандартам і стимулювати приватні інвестиції.

Таким чином, ESG-інвестиції становлячись невід’ємною частиною модернізації економічних систем, формують основу для довгострокового розвитку, адаптації до сучасних викликів і посилення їхньої конкурентоспроможності у глобальному масштабі. Екологічний компонент ESG-інвестування стимулює розвиток «зеленої» енергетики, енергоефективних технологій і циркулярної економіки, соціальний аспект сприяє підвищенню якості трудових ресурсів, розвитку людського капіталу та створенню сприятливого бізнес-середовища, корпоративне управління, засноване на

принципах ESG, забезпечує стабільність фінансових потоків, зменшує корупційні ризики та підвищує довіру інвесторів, що є ключовими чинниками оновлення економічних систем.

Мета дослідження – проаналізувати роль ESG-інвестицій як інструменту модернізації економічних систем, визначити їхній вплив на стійкість економіки та окреслити основні механізми їх впровадження в умовах глобальної нестабільності.

Аналіз ролі ESG-інвестицій як інструменту модернізації економічних систем виявляє їхню здатність стимулювати стійкий розвиток, впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності. Це підкреслює важливість дослідження цього феномену, що знайшло відображення у працях як закордонних, так і українських науковців. Їхні роботи надають розуміння впливу ESG-інвестицій на трансформацію економік та пропонують практичні рекомендації для ефективної інтеграції ESG-принципів у бізнес-практики. У табл. 1 представлено огляд робіт закордонних та українських авторів, які зробили вагомий внесок у розвиток цього напрямку.

Представлені дослідження висвітлюють різні аспекти ESG-інвестування, від глобальних тенденцій до специфіки впровадження в Україні. Закордонні автори, такі як A. Diab та G. Adams, акцентують на стрімкому зростанні ринку ESG-інвестицій та їх впливі на світову економіку. Українські дослідники працюють над узагальненням підходів до використання ESG-факторів сучасними суб'єктами господарювання та обґрунтуванням переваг імплементації ESG-інвестування в механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності вітчизняних компаній, зокрема М. Дибя та Ю. Гернего, Г. Дорошенко, К. Кузнєцов, та Л. Дорошенко, зосереджуються на адаптації ESG-принципів до українських реалій, підкреслюючи їхню важливість для стійкого розвитку та відбудови економіки країни.

Аналіз наукових праць свідчить про зростаючу увагу до ESG-інвестицій як ключового елемента модернізації економічних систем та підкреслює, що для України впровадження ESG-принципів є не лише актуальним, але й необхідним кроком для забезпечення стійкого розвитку та інтеграції у світову економічну спільноту (табл.1).

Таблиця 1

Дослідження у сфері ESG-інвестицій

Автор, джерело	Напрямок роботи	Основний зміст роботи	Актуальність для сьогодення
Adeline Diab, Gina Martin Adams «The Future of ESG Investing» (2021) [34]	Дослідження тенденцій розвитку ESG-інвестицій	Аналіз зростання ринку ESG-активів та прогнозування їх подальшого розвитку	Підкреслює швидке зростання ESG-інвестицій, що є важливим для сучасних інвесторів
М. Диба, Ю. Гернего «ESG-інвестування у відбудову економіки України» (2022) [10]	Впровадження ESG-принципів в Україні	Аналіз стану та перспектив впровадження ESG-принципів у фінансову систему України	Наголошує на необхідності інтеграції ESG для стійкого розвитку України
А. Воронцова, Ю. Єльнікова, А. Рудиченко «Структурно-функціональний підхід до ідентифікації відповідального інвестування» (2021) [5]	Відповідальне інвестування	Розробка підходів до ідентифікації та впровадження відповідального інвестування	Сприяє розумінню механізмів відповідального інвестування в сучасних умовах
Г. Дорошенко, К. Кузнєцов «ESG-менеджмент як основа відбудови України» (2024) [11]	ESG-менеджмент у післявоєнній відбудові	Обґрунтування важливості ESG-менеджменту для стійкої відбудови України	Підкреслює роль ESG у відновленні економіки України після кризи
Л. Дорошенко «ESG як обов'язковий складник розвитку національного бізнесу у повоєнний період» (2023) [12]	ESG та розвиток бізнесу в Україні	Аналіз значення ESG-даних для розвитку українського бізнесу у повоєнний період	Вказує на необхідність впровадження ESG для конкурентної спроможності бізнесу

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів [5, 10, 11, 12, 34]

Розуміння сучасних підходів до ESG-інвестицій неможливе без врахування їх історичного розвитку. Дослідження показують, що концепції сталого інвестування пройшли значний шлях від початкових ідей соціально відповідального інвестування до сучасних моделей, які інтегрують екологічні, соціальні та управлінські критерії у процес прийняття інвестиційних рішень. Цей розвиток відображає зростаюче усвідомлення необхідності врахування довгострокових екологічних та соціальних наслідків інвестицій, що своєю чергою впливає на формування політик та стратегій сталого розвитку на глобальному рівні. Разом з тим важливо визначити, що саме розуміється під

терміном «стійкі інвестиції». В табл. 2 наведено декілька визначень, аналіз яких дозволяє окреслити межі та критерії, за якими інвестиції можуть вважатися стійкими, що є важливим для розробки політик та стратегій сталого розвитку на різних рівнях економічних систем.

Таблиця 2

Визначення стійких інвестицій

Автор	Джерело	Визначення	Характеристика
Global Sustainable Investment Alliance (GSIA)	Global Sustainable Investment Review (2018) [41]	Стійкі інвестиції – це інвестиції, що враховують екологічні, соціальні та управлінські критерії поряд із фінансовими показниками.	Визначення сформовано з врахуванням комплексного підходу, разом з тим, не деталізує механізми інтеграції критеріїв.
Eccles, Ioannou, Serafeim	The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance (2014) [37]	Стійкі інвестиції – це стратегія, орієнтована на довгострокове створення вартості шляхом інтеграції факторів ESG у корпоративне управління.	Фокус визначення на довгостроковій вартості, але це створює обмежене охоплення макрорівня впливу.
Esty & Winston	Green to Gold: How Smart Companies Use Environmental Strategy to Innovate, Create Value, and Build Competitive Advantage (2006) [39]	Стійкі інвестиції – це інвестиції, що стимулюють екологічні інновації та сприяють адаптації до змін клімату для створення конкурентної переваги.	Визначення акцентує увагу на інновації, але не повністю враховує соціальний та управлінський аспекти.

Джерело: сформовано автором на основі [37, 39, 41]

Сучасні підходи до інвестицій узгоджують інвестиційні стратегії з ширшими екологічними та соціальними цілями, що відображає зростаючу тенденцію до відповідального інвестування. Аналіз різних визначень стійких інвестицій дозволяє виокремити ключові характеристики, однак для відображення сучасних тенденцій та викликів їх необхідно доповнити такими характеристиками, як, інтеграція цифрових технологій, адаптивність до глобальних викликів, підвищена прозорість та підзвітність, інтеграція з цілями сталого розвитку та залучення громадськості та зацікавлених сторін, врахування ризиків зміни клімату.

Інтеграція цифрових технологій дозволить враховувати вплив цифровізації та технологічних інновацій на стійкість інвестицій, зокрема через використання фінансових технологій (фінтех), блокчейн та штучного інтелекту для підвищення прозорості та ефективності інвестиційних процесів. Ці технології дозволяють автоматизувати процеси оцінки ризиків, моніторингу та звітності, що сприяє більш ефективному управлінню стійкими інвестиціями. Зокрема, дослідження показують, що блокчейн може забезпечити прозорість у ланцюгах постачання та підтвердження екологічних стандартів.

Адаптивність до глобальних викликів сформує здатність інвестиційних стратегій швидко реагувати на зміни в глобальному середовищі, такі як економічні кризи, зміна клімату та соціальні трансформації, забезпечуючи стійкість та довгострокову вигоду, що також включає в себе гнучкість у перерозподілі ресурсів та адаптацію до нових регулювань та вимог ринку. Наприклад, під час пандемії COVID-19 багато компаній були змушені переглянути свої стратегії інвестицій, зосереджуючись на цифрових технологіях та віддаленій роботі.

Підвищена прозорість та підзвітність вимагатиме від інвесторів та підприємств надавати детальну інформацію про вплив своїх діяльностей на довкілля та суспільство, що сприяє підвищенню довіри та залученню відповідальних інвесторів. Дана вимога включає в себе розкриття даних про викиди парникових газів, використання ресурсів та соціальні ініціативи, що дозволяє інвесторам приймати обґрунтовані рішення.

Інтеграція з цілями сталого розвитку орієнтуватиме на досягнення глобальних цілей сталого розвитку, таких як зменшення бідності, забезпечення рівності та збереження екосистем, через спрямування інвестицій у відповідні проекти та ініціативи. Інвестиції повинні сприяти реалізації цих цілей через фінансування проектів, які мають позитивний соціальний та екологічний вплив. Наприклад, інвестиції в відновлювальну енергетику сприяють зменшенню викидів CO₂ та забезпеченню енергетичної безпеки.

Залучення громадськості та зацікавлених сторін дозволить приймати активну участь місцевим громадам, працівникам та іншим зацікавленим сторонам у процесі прийняття рішень щодо інвестицій, що забезпечить соціальну відповідальність та підтримку з боку суспільства, що є важливим для довгострокового успіху інвестиційних проектів. Дослідження показують, що

залучення зацікавлених сторін може підвищити ефективність проектів та зменшити ризики соціальних конфліктів.

Інвестори, у своїх рішеннях, все частіше враховують ризики, пов'язані зі зміною клімату. Це включає в себе оцінку фізичних ризиків (наприклад, повені, посухи) та трансформаційних ризиків (наприклад, зміни в регулюванні, технологічні зрушення). Міжнародні організації, такі як TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures [51]), розробили рекомендації щодо розкриття інформації про кліматичні ризики.

Ураховуючи додаткові аспекти, які набули актуальності в умовах глобальних трансформацій, пропонується розширити визначення стійких інвестицій.

Стійкі інвестиції – це комплексна стратегія фінансування, що інтегрує фінансові, екологічні, соціальні та управлінські критерії, а також враховує вплив цифрових технологій, адаптивність до глобальних викликів, підвищену прозорість, інтеграцію з цілями сталого розвитку та залучення громадськості, з метою створення довгострокової вартості, забезпечення стійкого розвитку економічних систем та ефективного управління ризиками.

Отримане визначення стійких інвестицій відрізняється своєю комплексністю та врахуванням сучасних викликів. Новизна отриманого визначення полягає у його здатності відобразити сучасні тенденції: воно враховує не тільки традиційні фінансові критерії, але й додає вимір цифровізації, адаптивності, підвищеної прозорості та управління ризиками. Це робить визначення більш релевантним для сучасної економічної реальності та підкреслює його практичне значення для підприємств та інвесторів у глобальному контексті.

Для розуміння механізмів та принципів, які лежать в основі стійкого інвестування, їхнього впливу на економічні системи різного рівня розглянемо ключові концепції у сфері стійкого інвестування.

Сьогодні існує кілька концепцій, що розвинулися на базі початкових підходів:

- ESG-інвестування: ESG-інвестування набуло популярності на початку 2000-х завдяки необхідності врахування нефінансових чинників, що впливають на довгострокову стабільність компаній та передбачає оцінку компаній на основі їхньої екологічної, соціальної та управлінської діяльності. ESG-інвестування

включає екологічний аспект (зниження викидів CO₂, енергоефективність, управління відходами), соціальний аспект (дотримання прав працівників, гендерна рівність, підтримка місцевих громад), управлінський аспект (прозорість корпоративного управління, боротьба з корупцією, етика бізнесу). Сьогодні ESG-інвестування інтегрується в стандартні фінансові аналізи, що відкриває широкі перспективи;

- соціально відповідальні інвестиції (SRI) мають історичні корені, що сягають релігійних принципів, і розвинулися як відповідь на соціальні та етичні виклики. Ця концепція передбачає виключення з інвестиційного портфеля компаній, які займаються неетичною діяльністю, наприклад, виробництвом зброї, тютюну або порушенням прав людини. На відміну від ESG, SRI більше орієнтовані на етичні принципи, ніж на фінансову віддачу. Розвиток SRI підтримується зростанням глобальної свідомості та активізмом;

- імпакт-інвестування зорієнтоване на отримання фінансової віддачі разом із вимірним позитивним соціальним або екологічним впливом. Підхід активно набирає обертів, особливо в контексті вирішення глобальних викликів, зокрема через глобальну декарбонізацію та зростання попиту на «зелені» технології;

- зелені інвестиції, або інвестування в природу (NCI) фокусуються на екологічній складовій, відповідаючи на нагальні проблеми зміни клімату та забруднення. Перспективи зростання пов'язані з глобальними екологічними трансформаціями. Концепція передбачає вкладення коштів у проекти, які підтримують біорізноманіття, відновлення екосистем та стале використання природних ресурсів, в тому числі, у проекти з низьким впливом на довкілля;

- інтеграція Цілей сталого розвитку ООН (SDGs) передбачає інвестування в проекти, які сприяють досягненню 17 Цілей сталого розвитку ООН, таких як ліквідація бідності, забезпечення якісної освіти та боротьба зі зміною клімату. Підхід є актуальним через глобальну підтримку SDGs та зростання інтересу інвесторів до соціального впливу.

Характеристика ключових концепцій у сфері стійкого інвестування наведена у табл. 3.

Наведені підходи демонструють зростаючу інтеграцію етичних, соціальних та екологічних критеріїв у інвестиційну діяльність, що сприяє створенню довгострокової вартості та стабільності економічних систем. Разом з тим необхідно відмітити, що ESG-інвестування залишається ключовою

концепцією через зростання регуляторних вимог (наприклад, CSRD в ЄС) та збільшення попиту інвесторів на прозорість і відповідальність. Інвестування у перехід до низьковуглецевої економіки стає все більш важливим через глобальну декарбонізацію та необхідність адаптації до кліматичних змін. Інтеграція SDGs набуває значення через глобальну підтримку Цілей сталого розвитку та зростання інтересу до соціального впливу інвестицій.

Таблиця 3

Ключові концепції у сфері стійкого інвестування

Концепція	Дата утворення	Поштовх	Засновники/ послідовники	Перспективи розвитку
ESG-інвестування	2000-ті роки, активний розвиток після 2004 року («Who Cares Wins»)	Потреба інтегрувати нефінансові критерії (екологічні, соціальні, управлінські) для кращої оцінки ризиків і можливостей компаній	Ініціативи ООН та співпраця з провідними інституціями (Unibanco, Jupiter Fund); Послідовниками є численні банки та інвестиційні фонди в Європі та США	Зростання значущості ESG через глобальний перехід до стійкого розвитку; розширення нормативної бази та інтеграція ESG у стандартні фінансові аналізи
Соціально відповідальні інвестиції (SRI)	Початок 1970-х, із коренями в релігійних засадах (Quakers, Джон Уесли)	Реакція на соціальні виклики: апартеїд, війни, порушення прав людини та екологічні проблеми; зростання суспільної свідомості	Релігійні спільноти, Леон Салліван та Sullivan Principles; активний розвиток у США та Європі	Розширення спектру інвестиційних стратегій; впровадження етичних критеріїв стає важливим елементом корпоративної політики, що сприяє зростанню SRI на глобальному рівні
Impact Investing (Імпакт-інвестування)	Активно розвивається з 2000-х, стрімко зростає з 2010-х років	Пошук фінансової віддачі, яка поєднується з вимірним соціальним чи екологічним впливом; відповідь на глобальні виклики (зміни клімату, нерівність)	Ініціативи Social Impact Investment Task Force, венчурний капітал з орієнтацією на соціальні проекти (мікрофінансування, чисті технології)	Значний ріст ринку завдяки підвищенню вимог до вимірності соціального та екологічного впливу; розвиток інноваційних фінансових інструментів і розширення географії застосування, зокрема в країнах, що розвиваються
Зелені інвестиції	Виникли в 1980-90-х роках,	Відповідь на екологічні проблеми, зокрема	Розвиток зелених облігацій та	Подальше зростання через глобальний перехід до

Концепція	Дата утворення	Поштовх	Засновники/ послідовники	Перспективи розвитку
	отримали імпульс із зростанням екологічної свідомості	зміну клімату, забруднення; попит на інвестиції у відновлювану енергетику та «зелені» технології	ініціатив екологічних організацій, таких як CERES (1989 р.); пізніше – широке впровадження екологічних стандартів	низьковуглецевої економіки; підтримка регуляторів і технологічні інновації сприятимуть розвитку зелених фінансових інструментів
Інтеграція Цілей сталого розвитку ООН (SDGs)	2015 рік (прийняття на Саміті ООН зі сталого розвитку)	Необхідність універсального підходу до подолання глобальних проблем, таких як бідність, голод, зміна клімату, нерівність та інші. Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ) завершилися у 2015 р., і потрібен був новий план дій	Організація Об'єднаних Націй (ООН). Концепція розроблена за участю країн-членів ООН, експертів та громадськості у рамках широких консультацій	Досягнення 17 цілей до 2030 року. Інтеграція економічного, соціального та екологічного розвитку. Глобальне партнерство для мобілізації ресурсів та технологій

Джерело: складено автором на основі [7, 23]

У сучасному світі, де економічна динаміка поєднується з глобальними викликами екологічного, соціального та управлінського характеру, традиційні фінансові підходи поступово доповнюються новими моделями інвестування. ESG-інвестиції (екологічні, соціальні, управлінські) – це відповідь на ці виклики, яка інтегрує нефінансові критерії у прийняття інвестиційних рішень, на відміну від традиційного фінансування, що орієнтоване виключно на фінансові показники.

Розуміння відмінностей між ESG-інвестиціями та традиційним фінансуванням є критично важливим для сучасних інвесторів. Це дозволяє не лише оцінити короткострокову прибутковість, але й врахувати довгострокові ризики та можливості, пов'язані з управлінням екологічними, соціальними та корпоративними аспектами. В результаті, ESG-підхід сприяє формуванню стійких бізнес-моделей, адаптованих до змін у регуляторному середовищі та суспільних очікуваннях.

ESG-інвестиції відрізняються від традиційного фінансування за наступними ознаками.

1. Інтеграція нефінансових критеріїв. ESG-інвестиції базуються на комплексному аналізі, який включає не лише фінансові показники, але й екологічні, соціальні та управлінські фактори. Наприклад, компанія може демонструвати високі фінансові результати, але не враховувати вплив своєї діяльності на довкілля або умови праці співробітників. ESG-підхід допомагає виявити такі недоліки, що можуть вплинути на довгострокову стабільність і репутацію підприємства.

2. Довгострокова орієнтація. ESG-інвестиції спрямовані на створення довгострокової вартості через зниження ризиків, пов'язаних із змінами клімату, соціальними потрясіннями та неефективним корпоративним управлінням. Традиційний підхід часто фокусується на короткострокових фінансових результатах, що може призводити до ігнорування стратегічних ризиків, які проявляються в довгостроковій перспективі.

3. Корпоративне управління і етика. Однією з ключових складових ESG-інвестицій є акцент на якості корпоративного управління, прозорості прийняття рішень та дотриманні етичних норм. Такий підхід сприяє зміцненню довіри інвесторів, зменшенню управлінських ризиків і покращенню репутації компанії. У традиційному фінансуванні ці аспекти часто не отримують достатньої уваги, якщо вони не впливають безпосередньо на фінансові показники.

4. Адаптація до нормативних вимог та суспільних очікувань. Сучасні регулятори та громадськість дедалі більше очікують від компаній відповідального ведення бізнесу. ESG-інвестиції стимулюють компанії впроваджувати відповідні практики, що дозволяє зменшити ризики правових санкцій і негативного впливу на імідж. Традиційний підхід, зосереджений виключно на фінансовій віддачі, не завжди враховує ці додаткові вимоги, що може призвести до несподіваних витрат у разі появи кризових ситуацій.

В таблиці 4 наведено узагальнене порівняння ESG-інвестицій та традиційного фінансування, які мають суттєві відмінності у своїх підходах, цілях та критеріях оцінки.

Як бачимо з даних табл. 4, ESG-інвестиції відрізняються від традиційного фінансування своєю комплексністю та орієнтацією на довгострокову стійкість. Інтеграція нефінансових критеріїв дозволяє краще управляти ризиками, пов'язаними з екологічними, соціальними та управлінськими аспектами, що сприяє формуванню стабільних і стійких бізнес-моделей.

Таблиця 4

Порівняння ESG-інвестицій та традиційного фінансування

ESG-інвестиції	Традиційне фінансування
Критерії оцінки	
Враховують екологічні (Environmental), соціальні (Social) та управлінські (Governance) фактори.	Орієнтовані виключно на фінансові показники, такі як прибутковість, рентабельність та ризики.
Оцінюють вплив компанії на довкілля, суспільство та корпоративну етику.	Оцінюють економічну ефективність та фінансову стабільність компанії.
Цілі інвестування	
Спрямовані на досягнення довгострокового сталого розвитку та позитивного впливу на суспільство та довкілля.	Орієнтовані на максимізацію прибутку в коротко- та середньостроковій перспективі.
Враховують етичні та моральні аспекти інвестування.	Рідко враховують етичні аспекти, акцентуючись на фінансовій віддачі.
Підходи до ризиків	
Враховують ESG-ризики, такі як кліматичні зміни, соціальна напруженість або корупція.	Зосереджені на фінансових ризиках, таких як волатильність ринків або кредитні ризики.
Акцентують увагу на довгостроковій стійкості та управлінні ризиками, пов'язаними з ESG.	Рідко враховують довгострокові ризики, пов'язані з екологією чи соціальними аспектами.
Інструменти та методи	
Використовують спеціалізовані інструменти, такі як «зелені» облігації, соціальні облігації або фонди, що відповідають ESG-критеріям.	Використовують традиційні інструменти: акції, облігації, деривативи тощо.
Застосовують рейтинги ESG для оцінки компаній.	Використовують фінансові рейтинги (наприклад, кредитні рейтинги).
Вплив на суспільство та довкілля	
Спрямовані на створення позитивного соціального та екологічного впливу.	Рідко враховують вплив на суспільство чи довкілля, якщо це не впливає на фінансові результати.
Підтримують проекти, які сприяють сталому розвитку, наприклад, відновлювана енергетика чи соціальні ініціативи.	Зосереджені на будь-яких проектах, які обіцяють високу прибутковість, незалежно від їхнього впливу.
Розповсюдження та тренди	
Набувають все більшої популярності через зростання обізнаності про кліматичні зміни, соціальну відповідальність та регуляторні вимоги.	Залишаються основним підходом, але втрачають частку ринку через зростання попиту на ESG.
У 2024 році ESG-інвестиції стають ключовим елементом стратегії багатьох інституційних інвесторів.	Традиційне фінансування залишається основним, але все частіше інтегрує ESG-елементи.

Джерело: узагальнено на основі [7, 18, 23]

Цей підхід відповідає сучасним викликам та нормативним вимогам, забезпечуючи як фінансову прибутковість, так і позитивний вплив на

суспільство і довкілля. Розуміння цих відмінностей є необхідним для прийняття зважених інвестиційних рішень у сучасному динамічному економічному середовищі.

Порівнюючи ESG-інвестиції з традиційним фінансуванням, можна відзначити, що ключова відмінність полягає в інтеграції екологічних, соціальних та управлінських факторів у процес прийняття рішень. Однак для того, щоб ці фактори були враховані ефективно, необхідні чіткі принципи та стандарти оцінки ESG, які допомагають інвесторам, компаніям та регуляторам вимірювати, аналізувати та порівнювати ESG-показники, що робить інвестування більш прозорим і відповідальним.

Принципи та стандарти оцінки ESG – це набори правил, методологій та рекомендацій, які визначають, як оцінювати екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності компаній.

Принципи включають загальні підходи та цінності, які керують процесом оцінки (наприклад, прозорість, відповідальність, інклюзивність).

Стандарти включають конкретні методики, показники та формати звітності, які дозволяють вимірювати ESG-показники.

Принципи та стандарти ESG виконують роль свого роду «правил гри», які забезпечують прозорість і довіру. Вони допомагають компаніям структуровано підходити до звітності, а інвесторам – розуміти, наскільки відповідально підприємства ставляться до екологічних викликів, соціальних питань та корпоративного управління. Крім того, стандарти сприяють уніфікації даних, що дозволяє порівнювати результати різних організацій і галузей. Це особливо важливо в умовах, кліматичних змін, соціальної нерівності та зростаючих вимог до корпоративної відповідальності.

Розглядаючи значення принципів та стандартів оцінки ESG, варто звернути увагу на те, як вони реалізуються на практиці. Ці принципи та стандарти не лише визначають загальні підходи до оцінки екологічних, соціальних та управлінських аспектів, але й формують конкретні механізми, які дозволяють компаніям та інвесторам ефективно взаємодіяти в умовах сучасних викликів. Вони стають основою для створення прозорості, зрозумілої та порівнянної системи оцінки, що є ключовим для забезпечення довіри та стабільності у сфері інвестування.

Принципи оцінки ESG базуються на фундаментальних цінностях, таких як прозорість, відповідальність, інклюзивність та довгострокова орієнтація. Наприклад, прозорість передбачає, що компанії повинні надавати повну та достовірну інформацію про свою діяльність, щоб інвестори та інші стейкхолдери могли робити обґрунтовані висновки. Відповідальність вимагає від організацій усвідомлювати свій вплив на довкілля та суспільство і вживати заходів для його мінімізації. Інклюзивність підкреслює важливість врахування інтересів усіх груп, які зачіпає діяльність компанії, від працівників до місцевих громад. Довгострокова орієнтація ж наголошує на необхідності планування та дій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Що стосується стандартів оцінки ESG, то вони представляють собою конкретні методики та інструменти, які дозволяють вимірювати та аналізувати ESG-показники. Наприклад, стандарти GRI (Global Reporting Initiative) пропонують детальну систему звітності, яка охоплює широкий спектр екологічних, соціальних та управлінських аспектів. Вони дозволяють компаніям структуровано підходити до розкриття інформації, що робить їхні звіти зрозумілими та порівнянними. Інший приклад – стандарти SASB (Sustainability Accounting Standards Board), які зосереджуються на фінансово матеріальних ESG-факторах і розроблені для конкретних галузей, що робить їх особливо корисними для інвесторів, які шукають галузеву специфіку.

Кліматичні аспекти часто оцінюються за стандартами TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures), які допомагають компаніям виявляти та розкривати інформацію про ризики, пов'язані зі зміною клімату. Це особливо актуально в умовах глобального потепління та декарбонізації економіки. CDP (Carbon Disclosure Project) спеціалізується на оцінці викидів вуглецю, що робить його ключовим інструментом для компаній, які прагнуть зменшити свій вуглецевий слід.

Крім того, існують стандарти, які охоплюють ширші аспекти соціальної відповідальності, такі як ISO 26000. Вони надають рекомендації щодо впровадження принципів соціальної відповідальності у бізнес-процеси, включаючи права людини, умови праці, екологічну відповідальність та боротьбу з корупцією. Ці стандарти допомагають компаніям не лише відповідати вимогам регуляторів, але й будувати довірливі відносини зі стейкхолдерами.

Попри широке використання зазначених стандартів, сучасному ринку ESG не вистачає єдиної інтегрованої системи, яка б об'єднувала всі аспекти стійкості в один гармонізований підхід. Існуючі стандарти часто розрізняються за методологією, охопленням і деталізацією показників, що ускладнює порівняння даних між компаніями та регіонами. Крім того, деякі важливі соціальні та етичні аспекти, такі як права людини або корпоративна культура, можуть залишатися недостатньо деталізованими або врахованими залежно від обраного стандарту. Для подолання цих проблем необхідний комплексний підхід, який би враховував як технічні, так і організаційні аспекти.

Одним із ключових напрямків вдосконалення є уніфікація стандартів та методологій. Наразі існує велика кількість різних стандартів ESG, таких як GRI, SASB, TCFD та інші, що ускладнює порівняння даних між компаніями та галузями. Створення єдиної глобальної рамки стандартів, яка поєднувала б найкращі практики з існуючих підходів, могло б значно спростити процес оцінки та звітності. Крім того, важливо розробити галузеві методики, які враховували б специфіку різних секторів економіки, наприклад, енергетики, фінансів або сільського господарства. Це дозволило б більш точно оцінювати ESG-показники з урахуванням особливостей кожної галузі.

Технологічний прогрес також відіграє важливу роль у вдосконаленні ESG-оцінки. Сучасні інструменти, такі як штучний інтелект, машинне навчання та блокчейн, можуть значно покращити якість збору та аналізу даних. Наприклад, штучний інтелект дозволяє автоматизувати процес аналізу великих обсягів інформації, виявляти тенденції та прогнозувати ризики. Блокчейн, у свою чергу, забезпечує прозорість та достовірність даних, що особливо важливо для відстеження екологічного та соціального впливу в ланцюгах поставок. Використання таких технологій дозволить зробити ESG-оцінку більш об'єктивною та ефективною.

Ще одним важливим аспектом є розширення охоплення нематеріальних показників. Багато ESG-показників, особливо соціальних, важко виміряти через їхню нематеріальну природу. Для цього необхідно розробити кількісні методики, які дозволяли б оцінювати такі аспекти, як гендерна рівність, рівень задоволеності працівників або вплив на місцеві громади. Інтегровані звіти, які поєднують фінансові та не фінансові показники, також можуть стати ефективним

інструментом для демонстрації повного впливу компанії на суспільство та довкілля.

Підвищення якості даних та звітності також є одним з ключових елементів вдосконалення ESG-оцінки. Для цього можна впровадити обов'язкову верифікацію ESG-даних незалежними аудиторами, що дозволить забезпечити їхню достовірність. Створення централізованих платформ для збору та обміну даними також сприятиме прозорості та доступності інформації. Крім того, важливо навчати компанії правильній збірці та інтерпретації даних, щоб уникнути помилок та маніпуляцій.

Динамічна оцінка ризиків також має бути частиною вдосконаленої ESG-оцінки. ESG-ризиків часто змінюються через зовнішні чинники, такі як кліматичні зміни, політична нестабільність або соціальні протести. Використання сценарного аналізу для оцінки впливу різних сценаріїв, наприклад, підвищення температури на 1,5°C або 2°C, дозволить краще підготуватися до можливих змін. Впровадження системи моніторингу ризиків у реальному часі також допоможе оперативно реагувати на нові виклики.

Залучення стейкхолдерів до процесу оцінки є ще одним важливим кроком. ESG-оцінка повинна враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, працівників, клієнтів та громадськість. Регулярні консультації зі стейкхолдерами та механізми зворотного зв'язку дозволять визначити ключові аспекти ESG-оцінки та забезпечити її відповідність реальним потребам.

Нарешті, регулятори можуть відіграти ключову роль у вдосконаленні ESG-оцінки, впроваджуючи чіткі вимоги до звітності та оцінки. Наприклад, впровадження обов'язкових стандартів ESG-звітності для великих компаній та створення національних агенцій з моніторингу ESG-показників могли б значно підвищити якість та прозорість оцінки.

Таким чином, вдосконалення ESG-оцінки вимагає комплексного підходу, який поєднує уніфікацію стандартів, використання сучасних технологій, покращення якості даних та залучення стейкхолдерів. Це дозволить зробити ESG-оцінку більш точною, прозорою та корисною для всіх учасників ринку, що сприятиме стабільному розвитку економіки та суспільства.

Вдосконалення ESG-оцінки є важливим кроком для забезпечення її точності, прозорості та довіри з боку інвесторів, компаній та суспільства. Однак сама по собі оцінка – це лише початок процесу. Щоб перетворити отримані дані

на реальні дії, необхідні ефективні інструменти та механізми, які дозволять інвесторам інтегрувати ESG-фактори у свої рішення та направляти капітал у проекти, що сприяють сталому розвитку. Саме тут на перший план виходять інструменти та механізми ESG-інвестування, які стають мостом між оцінкою та практичною реалізацією принципів сталого розвитку. Вони дозволяють інвесторам не лише аналізувати вплив компаній на довкілля, суспільство та корпоративне управління, але й активно впливати на їхню діяльність, сприяючи позитивним змінам. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку, допомагаючи направляти капітал у проекти та компанії, які демонструють відповідальний підхід до ведення бізнесу. Ці інструменти та механізми різноманітні та адаптовані до потреб різних типів інвесторів – від інституційних до приватних.

Одним із найпоширеніших інструментів ESG-інвестування є фонди, що відповідають ESG-критеріям. Ці фонди інвестують у компанії, які демонструють високі стандарти у сфері екології, соціальної відповідальності та корпоративного управління. Наприклад, фонди можуть включати акції компаній, які активно знижують викиди вуглецю, підтримують гендерну рівність або мають прозору структуру управління. Такі фонди часто мають спеціальні рейтинги або сертифікати, які підтверджують їхню відповідність ESG-принципам.

Ще одним важливим інструментом є зелені облігації. Це боргові інструменти, засоби від яких направляються на фінансування екологічно чистих проектів, таких як відновлювана енергетика, енергоефективність чи екологічний транспорт. Наприклад, у 2020 році Європейський Союз випустив зелені облігації для фінансування проекту «Європейський зелений курс», спрямованого на досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року. Зелені облігації стали популярними серед інвесторів, які прагнуть поєднувати фінансову віддачу з позитивним впливом на довкілля.

Соціальні облігації та облігації сталого розвитку також є важливими інструментами ESG-інвестування. Вони фінансують проекти, спрямовані на вирішення соціальних проблем, таких як доступне житло, охорона здоров'я чи освіта. Зокрема, у 2021 році Всесвітній банк випустив соціальні облігації для підтримки програм боротьби з наслідками пандемії COVID-19. Такі інструменти дозволяють інвесторам підтримувати соціально значущі ініціативи, отримуючи при цьому стабільний дохід.

Індексні фонди та ETF (біржові фонди), що відповідають ESG-критеріям, також набувають популярності. Вони дозволяють інвесторам отримати доступ до широкого кола компаній, які відповідають принципам сталого розвитку, без необхідності аналізувати кожну компанію окремо. Індекс MSCI World ESG Leaders включає компанії з усього світу, які демонструють високі стандарти у сфері ESG. Такі фонди забезпечують диверсифікацію та знижують ризики для інвесторів.

Крім того, існують спеціалізовані механізми, такі як інвестиційні платформи для індивідуальних інвесторів, які дозволяють вкладати кошти в ESG-проекти. Так, платформи краудфандингу дозволяють приватним інвесторам підтримувати невеликі проекти, такі як сонячні електростанції чи органічне фермерство. Це дозволяє інвесторам не лише отримувати прибуток, але й відчувати свою участь у створенні позитивного впливу.

Важливим механізмом ESG-інвестування є активне володіння акціями (active ownership). Цей підхід передбачає, що інвестори використовують свої права власників акцій для впливу на корпоративну політику компаній. Інвестори можуть голосувати на загальних зборах акціонерів за прийняття рішень, спрямованих на покращення ESG-показників, або взаємодіяти з керівництвом компаній для впровадження більш відповідальних практик. Цей механізм дозволяє інвесторам не лише отримувати фінансову віддачу, але й сприяти позитивним змінам у бізнесі.

Також варто згадати про рейтинги та індекси ESG, які допомагають інвесторам оцінювати компанії за їхніми ESG-показниками. Рейтинги від таких організацій, як MSCI, Sustainalytics або CDP, дозволяють порівнювати компанії між собою та вибирати найбільш відповідальні. Ці рейтинги часто використовуються інституційними інвесторами для формування портфелів, що відповідають принципам сталого розвитку.

Міжнародні ініціативи та стандарти, такі як Принципи відповідального інвестування (UNPRI) або стандарти TCFD, також є важливими механізмами ESG-інвестування. Вони надають інвесторам рекомендації щодо інтеграції ESG-факторів у їхні рішення та забезпечують єдиний підхід до оцінки та звітності. Зокрема, UNPRI об'єднує тисячі інституційних інвесторів, які зобов'язалися дотримуватися шести принципів відповідального інвестування.

Наведений огляд інструментів та механізмів ESG-інвестування показав їхню різноманітність та адаптованість до потреб різних інвесторів. Вони дозволяють не лише отримувати фінансову віддачу, але й сприяти позитивним змінам у суспільстві та довкіллі. Використання цих інструментів стає все більш актуальним у світі, де зростає обізнаність про глобальні виклики та необхідність сталого розвитку.

Вдосконалення ESG-оцінки та інструментів інвестування є лише першим кроком до реалізації принципів сталого розвитку. Наступним етапом є аналіз успішних практик, які вже впроваджуються у розвинених країнах, таких як ЄС, США та Канада, а також розуміння ролі ESG-інвестицій у країнах, що розвиваються. Це дозволяє не лише оцінити сучасні досягнення, але й визначити перспективи для таких країн, як Україна, яка поступово інтегрується у глобальну систему сталого фінансування.

У Європейському Союзі ESG-інвестування стало одним із ключових елементів економічної політики. Згідно з Директивою про звітність у сфері корпоративної сталості (CSRD), понад 50 тисяч європейських компаній зобов'язані звітувати про свої ESG-показники, починаючи з 2025 року. Це стимулює прозорість та відповідальність бізнесу, а також сприяє залученню інвестицій у зелені проекти, такі як відновлювана енергетика та циркулярна економіка. Дослідження показують, що у Німеччині та Франції активно розвиваються проекти з використання сонячної енергії та вітрових електростанцій, що підтверджує ефективність ESG-підходу у досягненні кліматичних цілей [3, 21].

У США ESG-інвестування також набирає обертів, незважаючи на політичну невизначеність. Згідно з дослідженням Центру сталого розвитку (CSE), 92% найприбутковіших компаній у США та Канаді демонструють високі рейтинги ESG. Це свідчить про те, що сталий розвиток стає не лише етичним обов'язком, але й джерелом фінансового успіху. Аналіз звітів свідчить, що компанії, які впроваджують кліматичні стратегії, такі як зниження викидів CO₂, отримують підтримку від інституційних інвесторів, таких як пенсійні фонди та страхові компанії [13].

У Канаді ESG-інвестування активно підтримується державними ініціативами. Уряд Канади фінансує проекти, спрямовані на збереження біорізноманіття та розвиток зелених технологій. Це дозволяє компаніям не лише

покращувати свої ESG-показники, але й залучати міжнародні інвестиції. Зокрема, канадські компанії активно використовують стандарти SASB та TCFD для звітності, що робить їх привабливими для інвесторів, які орієнтуються на сталий розвиток [44].

У країнах, що розвиваються, ESG-інвестування також відіграє ключову роль у подоланні екологічних та соціальних викликів. У країнах Азії та Африки активізувалися проекти, спрямовані на зменшення вуглецевого сліду та підтримку соціальної інфраструктури. Однак основним бар'єром залишається недостатня розвиненість регуляторних рамок та фінансових інструментів. Згідно з дослідженням Всесвітнього банку, лише 30% банків у країнах, що розвиваються, пропонують кліматичне фінансування, що свідчить про необхідність підтримки з боку міжнародних інституцій (посил. KPMG та США).

Україна поступово інтегрує ESG-принципи у свою економіку, особливо у контексті євроінтеграції та післявоєнного відновлення. Згідно з дослідженням DiXi Group, близько 40% українських компаній уже інтегрують певні аспекти ESG у свою діяльність, а понад 60% керівників вважають це важливим для успішного майбутнього бізнесу [33]. Наприклад, українські банки, такі як Укргазбанк та ОТП Банк, активно впроваджують ESG-стратегії, що дозволяє їм залучати міжнародне фінансування [2].

Однак основним викликом для України залишається адаптація ESG-стандартів до умов війни та відбудови економіки. Наприклад, розвиток відновлюваної енергетики та декарбонізація промисловості є ключовими напрямками, які можуть залучити значні інвестиції. Згідно з Національним планом з енергетики та клімату, для реалізації цих цілей знадобиться близько 114 мільярдів євро, що підкреслює важливість міжнародної підтримки.

ESG-інвестування стає все більш актуальним у світі, де екологічні, соціальні та управлінські виклики вимагають комплексних рішень. Розвинені країни, такі як ЄС, США та Канада, демонструють успішні практики, які можуть стати взірцем для країн, що розвиваються. Україна, незважаючи на виклики, має великий потенціал для розвитку ESG-фінансування, особливо у контексті євроінтеграції та післявоєнного відновлення. Впровадження ESG-принципів не лише сприятиме стабільному розвитку економіки, але й забезпечить довіру з боку міжнародних інвесторів.

Аналізуючи сучасні практики ESG-інвестування у розвинених країнах та їх поступове впровадження у країнах, що розвиваються, стає очевидним, що цей підхід не лише відповідає на актуальні виклики, але й формує нову парадигму економічного розвитку. ESG-інвестиції перестають бути просто інструментом для забезпечення стабільності та відповідальності – вони стають рушійною силою для майбутньої модернізації економічних систем. Це відкриває нові перспективи для трансформації бізнесу, державної політики та суспільства в цілому, спрямованої на створення стійкої, інклюзивної та інноваційної економіки. Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських факторів у стратегії розвитку дозволяє не лише мінімізувати ризики, пов'язані з кліматичними змінами, соціальною нерівністю та корупцією, але й створює нові можливості для інновацій та економічного зростання. Наприклад, перехід до низьковуглецевої економіки стимулює розвиток зелених технологій, таких як відновлювана енергетика, електромобілі та системи зберігання енергії. Це, у свою чергу, сприяє створенню нових ринків та робочих місць, що є важливим фактором для модернізації економіки.

Однією з ключових перспектив ESG-інвестування є його роль у забезпеченні довгострокової стійкості економічних систем. Зокрема, інтеграція ESG-факторів у фінансові рішення дозволяє компаніям та країнам краще підготуватися до майбутніх викликів, таких як дефіцит ресурсів, зміна клімату та демографічні зрушення. Наприклад, інвестиції в енергоефективність та циркулярну економіку допомагають зменшити залежність від обмежених ресурсів і забезпечити стабільність у довгостроковій перспективі. Це особливо актуально для країн, які залежать від експорту природних ресурсів, оскільки ESG-підхід дозволяє їм диверсифікувати економіку та зменшити вразливість до зовнішніх шоків.

Крім того, ESG-інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні соціальної інклюзивності та справедливості. Наприклад, інвестиції в освіту, охорону здоров'я та доступне житло сприяють підвищенню рівня життя населення та зменшенню соціальної нерівності. Це, своєю чергою, створює стабільну основу для економічного зростання, оскільки соціально стабільне суспільство є ключовим фактором для інновацій та підприємництва. У країнах, що розвиваються, такі інвестиції можуть стати каталізатором для подолання бідності та забезпечення сталого розвитку.

Важливим аспектом майбутньої модернізації економічних систем є також роль ESG-інвестицій у формуванні нових фінансових інструментів та ринків. Наприклад, зелені облігації, соціальні облігації та облігації сталого розвитку стають все більш популярними серед інвесторів, які прагнуть поєднувати фінансову віддачу з позитивним впливом на довкілля та суспільство. Це стимулює розвиток нових ринків, таких як ринок вуглецевих кредитів або ринок інноваційних фінансових продуктів, що сприяє загальній модернізації фінансової системи.

Розглядаючи перспективи ESG-інвестицій та їхній вплив на майбутню модернізацію економічних систем, важливо звернути увагу на те, як ці тенденції формують глобальну економічну картину. ESG-інвестування вже сьогодні є одним із ключових драйверів змін у світовій економіці, і його роль продовжуватиме зростати. Прогнозування розвитку ESG-інвестицій дозволяє зрозуміти, які зміни чекають на нас у найближчі роки, які нові можливості відкриються для бізнесу, інвесторів та суспільства, і які виклики доведеться подолати для досягнення сталого розвитку.

Прогноз розвитку ESG-інвестицій у світовій економіці базується на кількох ключових тенденціях, які вже сьогодні формують майбутнє фінансових ринків та економічних систем.

По-перше, зростання обізнаності про кліматичні зміни та соціальну нерівність призводить до того, що все більше інвесторів звертають увагу на ESG-фактори. Це стосується як інституційних інвесторів, таких як пенсійні фонди та страхові компанії, так і приватним інвесторам, які прагнуть поєднувати фінансову віддачу з позитивним впливом на довкілля та суспільство. Згідно з прогнозами, до 2025 року обсяг активів, що керуються з урахуванням ESG-критеріїв, може досягти 50 трильйонів доларів, що становить понад третину від загального обсягу глобальних активів.

По-друге, регуляторна підтримка ESG-інвестування стає все більш значущою. У багатьох країнах, зокрема в Європейському Союзі, впроваджуються нові вимоги до звітності та прозорості, які зобов'язують компанії розкривати інформацію про свої ESG-показники. Це стимулює бізнес до впровадження більш відповідальних практик і створює умови для розвитку нових ринків, таких як зелені облігації, соціальні облігації та інші інноваційні фінансові інструменти. Наприклад, у 2023 році ЄС ухвалив нові правила щодо

кліматичної звітності, які зобов'язують компанії розкривати інформацію про свій вплив на довкілля. Це створює нові можливості для інвесторів, які шукають прозорість та стабільність.

По-третє, технологічний прогрес відіграє ключову роль у розвитку ESG-інвестування. Використання штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних технологій дозволяє автоматизувати процес збору та аналізу ESG-даних, що робить його більш точним та ефективним. Наприклад, блокчейн дозволяє відстежувати вуглецевий слід у ланцюгах поставок, що є важливим для компаній, які прагнуть зменшити свій вплив на довкілля. Ці технології також сприяють розвитку нових ринків, таких як ринок вуглецевих кредитів, який стає все більш популярним серед інвесторів.

Окремо варто звернути увагу на роль ESG-інвестицій у підтримці післявоєнного відновлення та розвитку країн, які стикаються з економічними та соціальними викликами. Наприклад, у країнах, які відновлюються після конфліктів, ESG-інвестиції можуть стати каталізатором для розвитку інфраструктури, енергетики та соціальної сфери. Це дозволяє не лише забезпечити сталий розвиток, але й створити умови для довгострокового економічного зростання.

Україна, як і багато інших країн, що розвиваються, має великий потенціал для інтеграції ESG-принципів у свою економічну стратегію. Наприклад, післявоєнне відновлення може стати каталізатором для розвитку зелених технологій, відновлюваної енергетики та інноваційних підходів до управління ресурсами. Це дозволить не лише забезпечити сталий розвиток, але й залучити значні інвестиції з-за кордону, що є важливим фактором для модернізації економіки.

Сьогодні, завдяки інтеграції передових технологій, таких як штучний інтелект (AI), Big Data та блокчейн, активно розвиваються інноваційні тренди та цифрові рішення для оцінки ESG (Environmental, Social, Governance). Ці інструменти не лише спрощують процес збору та аналізу ESG-даних, але й роблять його більш точним, прозорим та доступним для всіх зацікавлених сторін. Розглянемо, як ці технології трансформують ESG-оцінку та які перспективи вони відкривають.

Штучний інтелект став ключовим інструментом для аналізу ESG-даних, оскільки дозволяє обробляти величезні обсяги інформації з різних джерел,

включаючи фінансові звіти, соціальні мережі, новинні статті та дані екологічного моніторингу. AI автоматизує процеси збору, агрегації та стандартизації даних, що значно зменшує час і витрати на звітність. Наприклад, алгоритми машинного навчання можуть виявляти аномалії в даних, порівнювати показники з історичними трендами та прогнозувати майбутні ризики, такі як зростання викидів CO₂ або соціальні конфлікти [26, 35]. Одним із ключових напрямків є предиктивна аналітика, яка дозволяє компаніям передбачати наслідки своїх дій на довкілля та суспільство. Наприклад, AI може прогнозувати вплив нових регуляцій на бізнес або оцінювати ефективність екологічних ініціатив. Крім того, інструменти Natural Language Processing (NLP) дозволяють аналізувати суспільні настрої щодо ESG-практик компанії, що допомагає виявляти потенційні репутаційні ризики [35].

Big Data відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та точності ESG-оцінки. Завдяки обробці великих обсягів структурованих і неструктурованих даних, компанії можуть отримати комплексну картину свого впливу на довкілля, суспільство та корпоративне управління. Наприклад, дані зі супутників дозволяють відстежувати викиди вуглецю в реальному часі, а інформація з ланцюгів поставок допомагає виявляти порушення прав працівників або екологічні ризики (там же). Big Data також дозволяє створювати динамічні ESG-рейтинги, які оновлюються в реальному часі на основі нових даних. Це особливо важливо для інвесторів, які потребують актуальної інформації для прийняття рішень. Крім того, Big Data сприяє глобальній стандартизації ESG-звітності, що робить дані порівнянними між компаніями та галузями.

Блокчейн-технології стають все більш популярними в ESG-оцінці завдяки своїй здатності забезпечувати прозорість та незмінність даних. Наприклад, блокчейн використовується для відстеження вуглецевого сліду в ланцюгах поставок, що дозволяє компаніям підтверджувати екологічну відповідальність своїх постачальників. Це особливо актуально для галузей, де важливо забезпечити відповідність міжнародним стандартам, таких як виробництво та сільське господарство [14]. Крім того, блокчейн дозволяє створювати децентралізовані реєстри ESG-даних, які забезпечують доступність інформації для всіх зацікавлених сторін. Наприклад, платформи на основі блокчейну можуть збирати дані про викиди CO₂, енергоспоживання та соціальні ініціативи, що робить їх прозорими для інвесторів, регуляторів та громадськості.

Найбільший потенціал для ESG-оцінки полягає в інтеграції AI, Big Data та блокчейну. Наприклад, AI може аналізувати дані, зібрані за допомогою Big Data, а блокчейн забезпечує їхню прозорість та достовірність. Такі рішення вже активно використовуються компаніями, як-от BlackRock, яка використовує AI для оцінки кліматичних ризиків, та платформи, як ESGpedia, які агрегують дані про сотні тисяч компаній у всьому світі.

Однак, незважаючи на великий потенціал, інноваційні технології для ESG-оцінки стикаються з низкою викликів. Серед них – проблеми з конфіденційністю даних, алгоритмічні упередження та необхідність глобальної стандартизації. Наприклад, AI може використовувати упереджені дані, що призводить до неточної оцінки соціальних або екологічних показників. Крім того, використання блокчейну вимагає значних енергетичних ресурсів, що може суперечити принципам сталого розвитку.

Для інтеграції ESG (Environmental, Social, Governance) у фінансову політику України необхідно здійснити низку стратегічних кроків, які враховують як міжнародний досвід, так і специфіку українського контексту. Це включає розробку нормативної бази, підвищення обізнаності, впровадження нових інструментів фінансування та залучення міжнародної підтримки. Нижче розглянемо основні напрямки та заходи, які сприятимуть успішній інтеграції ESG у фінансову систему України.

1. Розробка та впровадження нормативної бази. Першим кроком є створення чіткої нормативної бази, яка регулюватиме впровадження ESG-принципів у фінансову діяльність. Національний банк України (НБУ) вже розробив Політику розвитку сталого фінансування до 2025 року, яка включає впровадження ESG-факторів у корпоративне управління банків, управління екологічними та соціальними ризиками, а також розкриття інформації про сталість діяльності фінансових установ [45]. Однак для повноцінної інтеграції необхідно розширити цю базу, включивши вимоги до інших учасників ринку, таких як страхові компанії, пенсійні фонди та інститути розвитку.

2. Підвищення обізнаності та навчання. Важливим елементом є адаптація українського законодавства до вимог Європейського Союзу, зокрема Директиви про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD). Це дозволить українським компаніям та фінансовим установам відповідати міжнародним стандартам і залучати інвестиції з-за кордону [40].

Інтеграція ESG вимагає підвищення рівня обізнаності серед фінансових установ, бізнесу та громадськості. Наприклад, НБУ спільно зі Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) планує організувати серію навчальних заходів, таких як семінари та вебінари, для підтримки впровадження ESG-принципів у банківському секторі [45]. Ці заходи допоможуть фахівцям краще зрозуміти, як оцінювати екологічні та соціальні ризики, інтегрувати ESG у стратегії управління та розробляти відповідні звіти. Крім того, важливо залучати до процесу навчання представників малого та середнього бізнесу, які часто не мають достатніх ресурсів для самостійного впровадження ESG-стандартів. Це може включати створення консультативних центрів, розробку навчальних матеріалів та проведення майстер-класів.

3. Розвиток інструментів зеленого фінансування. Для підтримки ESG-інвестицій необхідно розвивати інструменти зеленого фінансування, такі як зелені облігації, соціальні облігації та інші інноваційні фінансові продукти. Наприклад, НБУ вже працює над створенням рекомендацій щодо розкриття інформації про зелені проекти та впровадження таксономії сталої діяльності, яка дозволить чітко визначати, які проекти відповідають принципам сталого розвитку [45]. Також важливо забезпечити доступ до дешевих зелених кредитів для малого та середнього бізнесу, що сприятиме розвитку відновлюваної енергетики, енергоефективності та інших екологічно чистих проектів.

4. Залучення міжнародної підтримки. Україна може значно прискорити інтеграцію ESG завдяки підтримці міжнародних організацій, таких як IFC, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Світовий банк. Наприклад, IFC вже надає технічну допомогу для розробки ESG-стандартів і підтримує ініціативи щодо зеленого фінансування. Крім того, міжнародні інституції можуть допомогти у розробці законодавства, навчанні фахівців та фінансуванні ESG-проектів.

5. Моніторинг та оцінка ефективності. Для забезпечення успішної інтеграції ESG необхідно створити механізми моніторингу та оцінки ефективності впровадження ESG-принципів. Це включає регулярне проведення опитувань серед фінансових установ, аналіз їхніх звітів та розробку рекомендацій щодо покращення практик. Наприклад, НБУ планує провести опитування щодо управління ESG-ризиками у банківському секторі та розробити відповідні рекомендації [30].

Для України інтеграція ESG у фінансову політику країни є складним, але необхідним процесом, який вимагає системного підходу та співпраці між державою, бізнесом та міжнародними організаціями. Це дозволить не лише підвищити конкурентоспроможність української економіки, але й забезпечити її сталий розвиток у довгостроковій перспективі. Впровадження ESG-принципів стане ключовим кроком на шляху до інтеграції України в європейський економічний простір та залучення міжнародних інвестицій.

Таким чином, ESG-інвестиції стали одним із ключових драйверів модернізації економіки у світі. Вони не лише відповідають на актуальні виклики, такі як зміна клімату, соціальна нерівність та корупція, але й створюють нові можливості для інноваційного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та залучення міжнародних інвестицій. ESG-підхід трансформує традиційну економічну модель, інтегруючи екологічні, соціальні та управлінські фактори у стратегії розвитку, що робить його невід'ємною частиною майбутньої модернізації економічних систем:

- ESG-інвестиції відіграють ключову роль у забезпеченні екологічної стійкості, сприяючи переходу до низьковуглецевої економіки. Вони направляють капітал у проекти, які зменшують вплив на довкілля, такі як відновлювана енергетика, енергоефективність та циркулярна економіка. Наприклад, інвестиції у сонячні та вітрові електростанції дозволяють зменшити залежність від викопних ресурсів і забезпечити стабільність енергопостачання. Це особливо актуально для країн, які залежать від експорту природних ресурсів, оскільки ESG-підхід дозволяє їм диверсифікувати економіку та зменшити вразливість до зовнішніх шоків;

- соціальний компонент ESG-інвестицій сприяє підвищенню рівня життя населення та зменшенню соціальної нерівності. Інвестиції в освіту, охорону здоров'я та доступне житло створюють стабільну основу для економічного зростання, оскільки соціально стабільне суспільство є ключовим фактором для інновацій та підприємництва. Наприклад, підтримка гендерної рівності та прав працівників дозволяє створити більш справедливі умови для всіх учасників економічного процесу;

- управлінський компонент ESG-інвестицій забезпечує прозорість та відповідальність у корпоративному управлінні. Він сприяє боротьбі з корупцією, підвищенню ефективності управління та залученню інвестицій. Наприклад,

компанії, які дотримуються високих стандартів корпоративного управління, отримують більше довіри з боку інвесторів та громадськості, що дозволяє їм залучати дешевші кредити та розширювати свою діяльність;

- ESG-інвестиції стимулюють інновації та підвищують конкурентоспроможність економіки. Вони створюють нові ринки, такі як ринок зелених технологій, екологічно чистих продуктів та інноваційних фінансових інструментів. Наприклад, розвиток відновлюваної енергетики та електромобілів відкриває нові можливості для бізнесу та створення робочих місць. Це дозволяє країнам не лише відповідати викликам майбутнього, але й займати лідируючі позиції у глобальній економіці;

- ESG-інвестиції сприяють інтеграції країн у глобальну економіку та залученню міжнародних інвестицій. Вони дозволяють компаніям відповідати міжнародним стандартам, таким як Цілі сталого розвитку ООН (SDGs) та вимоги Європейського Союзу, що робить їх привабливими для інвесторів. Наприклад, країни, які активно впроваджують ESG-принципи, отримують підтримку з боку міжнародних інституцій, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Міжнародна фінансова корпорація (IFC).

В цілому, ESG-інвестиції є ключовим інструментом для модернізації економіки, який дозволяє відповідати на актуальні виклики та створювати нові можливості для розвитку. Вони сприяють переходу до низьковуглецевої економіки, підвищенню соціальної інклюзивності, забезпеченню прозорості та відповідальності у корпоративному управлінні, стимулюванню інновацій та інтеграції у глобальну економіку. Для країн, що розвиваються, таких як Україна, ESG-інвестиції стають важливим кроком на шляху до сталого розвитку та залучення міжнародних інвестицій. Вони дозволяють не лише підвищити конкурентоспроможність економіки, але й забезпечити її стабільність у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел до розділу 1

1. Аварію на Фукусімі прирівняли до Чорнобиля - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news/2011/04/110412_japan_alert_ak (дата звернення: 18.01.2025).
2. Відбувся ESG Impact Day: презентовано натхненні практики та кейси українських та австрійських компаній. Офіс Сталих Рішень. URL: <https://ukraine-oss.com/vidbuvsya-esg-impact-day-prezentovano-nathnenni-praktyky-ta-kejsy-ukrayinskyh-ta-avstrijskyh-kompanij/> (дата звернення: 16.01.2025).
3. Валлерстайн І. Світо-системний аналіз URL: <http://www.tuad.nsk.en/history/Author/Engl/W/WallersteinI/waller.htm>
4. Воронова О.В., Марущак С.М., Пугачов М.І. Глобальні фінансово-економічні кризи та їх вплив на економіку держав. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-9>
5. Воронцова, А. С., Єльнікова, Ю. В., Рудиченко, А. Г. Структурно-функціональний підхід до ідентифікації відповідального інвестування. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 1. С. 36–42. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.1-5
6. Вплив війни в Україні на торгівлю та розвиток. URL: <https://unctad.org/fr/news/limpact-de-la-guerreen-ukraine-sur-le-commerce-et-le-developpement> (дата звернення: 16.01.2025)
7. Глобальна ініціатива зі звітності (GRI). URL: <https://www.globalreporting.org>
8. Ґаліані С. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу. Пояснює професор економіки Себастьян Ґаліані – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642> (дата звернення: 02.01.2025).
9. Демінський С. А. Фактори нестійкості в умовах глобальної кризи. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки*, 2015. (29), 304–310. <https://doi.org/10.31498/2225-6725.29.2015.52284>

10. Диба М. І., Гернего Ю. О. Фінансування проєктів ESG: зарубіжні практики та можливості розвитку в Україні. *Фінанси України*. 2022. №2. С.45-57.
11. Дорошенко Г. О., Кузнецов К. О. ESG-менеджмент як основа відбудови України. *Інвестиції: практика та досвід* 2024. №15. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.15.86
12. Дорошенко Л. М. ESG як обов'язковий складник розвитку національного бізнесу у повоєнний період. *Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 10 жовт. 2024 р. Вінниця, 2024. С. 286–290.
13. Дослідження CSE виявило 92% кореляцію між показниками стійких інвестицій (ESG) та найбільш прибутковими компаніями у США та Канаді. ESG News. URL: <https://esgnews.com/ua> (дата звернення: 16.01.2025).
14. Дослідження ринку: Основні тренди цифрових фінансів 2023 року. Крипто Знання. URL: <https://cryptoznannya.com.ua/doslidzhennya-rinku-trendi-tsifrovix-finansiv-2023/> (дата звернення: 16.01.2025).
15. Економічна правда. Війна вибиває Україну зі світового ринку неону. Це провокує кризу виробництва мікрочипів. *Економічна правда*. URL: https://epravda.com.ua/publications/2022/03/22/684453/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.01.2025).
16. Економічна правда. У США зафіксовано найвищу ціну на бензин за всю історію. *Економічна правда*. URL: https://epravda.com.ua/news/2022/06/13/688092/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.01.2025).
17. Лагодієнко О.В. Впровадження корпоративних практик ESG: міжнародний досвід. *Економічний простір*. 2024. № 193. С.109-115. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.193.109-115>
18. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO). Стандарти у сфері сталого розвитку URL: <https://www.iso.org>
19. Моїсєєв В. Військові витрати України у 2023 році виявилися порівнянними з російськими. SIPRI. *The Page*. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/vijskovi-vitrati-krayin-u-2023-roci>

20. Названо тарифи на електроенергію в Україні та Європі: детальний аналітичний аналіз. *Today.ua*. URL: <https://top.today.ua/taryfy-na-elektroenergiyu-v-yevropi-ta-ukrayini/> (дата звернення: 12.01.2025).

21. Оринчак К. Ключові тренди сталого інвестування та ESG для добувної галузі у 2025 році. Блоги про бізнес, політику, юридичну систему | LIGA.net. URL: <https://blog.liga.net/user/korynchak/article/55350> (дата звернення: 16.02.2025).

22. Ортіна Г. Причини виникнення і наслідки економічних криз в ринковій економіці як об'єкти державного впливу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1101>

23. Офіційний сайт ООН. Цілі сталого розвитку (SDGs). URL: <https://www.un.org>

24. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності / за ред. Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2013. 120 с.

25. Розвиток майбутнього: як екологічний і соціальний підхід сприяє сталому розвитку компанії. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/publications/20218003-rozvitok-majbutnogo-yak-ekologichnij-i-socialnij-pidhid-spriyae-stalomu-rozvitku-kompaniyi?> (дата звернення: 15.01.2025).

26. Роль штучного інтелекту у звітності з ESG-даних: Трансформація сталого розвитку та підзвітності. URL: <https://www.ranktracker.com/uk/blog/the-role-of-ai-in-esg-data-reporting-transforming-sustainability-and-accountability/> (дата звернення: 16.01.2025).

27. Соколов С. WannaCry: запитання і відповіді про глобальну кібератаку – DW – 13.05.2017. *dw.com*. URL: [https://www.dw.com/uk/wannacry-запитання-i-відповіді-про-глобальну-кібератаку/a-38830357](https://www.dw.com/uk/wannacry-zaпитання-i-відповіді-про-глобальну-кібератаку/a-38830357) (дата звернення: 18.01.2025).

28. Степанюк Н. А. Глобальна фінансова нестабільність: реалії та перспективи. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_44.

29. Тарасовський Ю. Глобальні військові витрати у 2023 році перевищили \$2,4 трлн, Україна потрапила до першої десятки. Дослідження SIPRI – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/globalni-viyskovi-vitrati-u-2023-rotsi-perevishchili-24-trln-pokazavshi-naybilsh-strimke-zrostannya-z-2009-roku-sipri-22042024-20678>

30. Управління ESG ризиками в банках: особливості регулювання в Україні та Європі - Fintech Insider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/upravlinnya-esg-ryzykamy-v-bankah-osoblyvosti-regulyuvannya-v-ukrayini-ta-yevropi/> (дата звернення: 16.01.2025).
31. Чирак, І. Чинники фінансової нестабільності в Україні. *Вісник Економіки*, 2020. №2, С. 121-34, <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.12>
32. Шульга Н., Омеленчук В. ESG-ризик банків. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. №2. С. 101-119. DOI: 10.31617/3.2024(133)06
33. Щоб залучити інвестиції, бізнес має відповідати критеріям сталості. Українська Енергетика. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/shchob-zaluchyty-investytsii-biznes-maie-vidpovidaty-kryteriiam-stalosti> (дата звернення: 16.01.2025).
34. Adeline Diab, Gina Martin Adams ESG assets may hit \$53 trillion by 2025, a third of global AUM/ Bloomberg February 23, 2021 <https://www.bloomberg.com/professional/insights/trading/esg-assets-may-hit-53-trillion-by-2025-a-third-of-global-aum/>
35. Artificial Intelligence in ESG: Speeding up Net Zero transition - ESGpedia. URL: <https://esgpedia.io/driving-sustainability-with-ai-in-esg/> (date of access: 16.01.2025).
36. Deutsche Welle. Samsung відкликає смартфони Galaxy Note 7 – DW – 02.09.2016. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/samsung-призупиняє-продаж-та-відкликає-смартфони-galaxy-note-7/a-19522675> (дата звернення: 18.01.2025).
37. Eccles R. G., Ioannou I., & Serafeim G. The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance. *Management Science*. 2014. №60(11), С.2835–2857. <http://www.jstor.org/stable/24550546>
38. ESG-тренди: декарбонізація – новий імператив для бізнесу. KPMG в Україні. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2021/10/esg-trendy.html?> (date of access: 15.01.2025).
39. Esty D., Winston A. Green to Gold: How Smart Companies Use Environmental Strategy to Innovate, Create Value, and Build Competitive Advantage. Wiley, 2009. 416 p.
40. Finance.UA. Як компанії в Україні та світі впроваджують ESG-звітність – Finance.ua. Новини фінансів України та світу - Finance.ua. URL:

<https://news.finance.ua/ua/yak-kompanii-v-ukraini-ta-sviti-vprovadzhuuyut-esg-zvitnist> (дата звернення: 16.01.2025).

41. Global Sustainable Investment Review. GSIA, 2018. 29 p. URL: <http://www.gsi-alliance.org/>

42. Gordon-Pecelli S., Murray P., Mignogna N. & Englet C. ESG Investing, Changing the Business World for the Better. Submitted in fulfillment of the Kenan Scholars Programs Research Competency. 2022. URL: https://kenanscholars.unc.edu/wp-content/uploads/2022/06/ESG_Investing_-_Impact.pdf

43. Hansen L., Sargent T. Robustness and ambiguity in continuous time. *Journal of Economic Theory*, 2011, vol. 146, issue 3, 1195-1223.

44. LIGA ZAKON. Підсумки ESG & Compliance Forum-2024: стратегії управління ESG-ризиками та дотримання стандартів комплаєнс | Think brave. Think brave | Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/news/230786_pdsumki-esg--compliance-forum-2024-strateg-upravlnnya-esg-rizikami-ta-dotrimannya-standartv-komplans (дата звернення: 16.01.2025).

45. National Bank of Ukraine. NBU Presents Sustainable Finance Development Policy 2025. National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (date of access: 16.01.2025).

46. Rajan R. G. Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy Princeton University Press. 2010. 260 p.

47. Roubini N. Crisis economics: A crash course in the future of finance. New York : Penguin Press, 2010. 353 p.

48. Sims, C. A. Macroeconomics and Reality. *Econometrica*. 1980. 48(1), 1–48. <https://doi.org/10.2307/1912017>

49. Stiglitz J. E. Globalization and Its Discontents. AIP, 2006. 156 p.

50. Stiglitz J. E. The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future. W.W. Norton & Company, 2012. 560 p.

51. Task Force on Climate-Related Financial Disclosures | TCFD). Task Force on Climate-Related Financial Disclosures. URL: <https://www.fsb-tcfd.org/> (date of access: 18.01.2025).

52. World Bank Group. Global Economic Prospects June 2022. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2022/06/07/stagflation-risk-rises-amid-sharp-slowdown-in-growth-energy-markets?>

53. World Energy Outlook 2022 – Analysis - IEA. IEA. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022> (date of access: 12.01.2025).

54. World military expenditure reaches new record high as European spending surges. SIPRI. URL: <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges?> (date of access: 02.01.2025).

55. ESG and Financial Performance / T. Whelan et al. NYU Stern Center for Sustainable Business and Rockefeller Asset Management, 2022. 19 p.

56. Investors want to hear from companies about the value of sustainability / J. Gelb et al. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/investors-want-to-hear-from-companies-about-the-value-of-sustainability> (date of access: 18.01.2025).

57. Meadows D. H. Limits to Growth: The 30-Year Update. Chelsea Green, 2004. 363 p.

58. Piketty T. Capital in the Twenty-First Century. Harvard University Press, 2017. 816 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ МОНОГРАФІЇ

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ НЕСТІЙКІСТЬ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

1.1. Економічні системи в умовах глобальної нестабільності: виклики та стратегії реагування (2,05 д.а.)

Шандова Наталія Вікторівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,

Кошовий Тимур Едуардович

здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки

Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

1.2. Нестабільність економічних систем та роль ESG-інвестицій у їхній трансформації (1,80 д.а.)

Стемковський Владислав Володимирович

здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,

Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

РОЗДІЛ 2. ОНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

2.1. Класифікація методологій управління бізнес-процесами в контексті цифрової трансформації (1,41 д.а.)

Лисенко Сергій Миколайович

здобувач PhD (аспірант) кафедри менеджменту,

Маковоз Оксана Сергіївна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

2.2. Адаптація бізнес-моделі арбітражу трафіку до умов інформаційної асиметрії (1,60 д.а.)

Волобоєв Володимир Дмитрович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту та туризму,

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій, м. Запоріжжя

2.3. Проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні (0,98 д.а.)

Тарасюк Алла Василівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,

Годунов Сергій Євгенович

здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

2.4. Облік і аудит запасів в інформаційному забезпеченні маркетингу промислового підприємства (2,45 д.а.)

Бобровник Валентина Мирославівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу,

Джулій Лариса Василівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

3.1. Проєктне управління у забезпеченні національної безпеки України: стандарти, ресурси та фінансування (1,53 д.а.)

Леонтович Сергій Петрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри оборонного менеджменту,
Національний університет оборони України, м. Київ

3.2. Оцінювання соціальної безпеки як складової безпеки соціально-економічних систем (1,20 д.а.)

Мєшкова-Кравченко Наталія Віталіївна

старший викладач кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

3.3. Формування стратегії економічної безпеки підприємства з врахуванням поведінкових аспектів (2,04 д.а.)

Олійник Наталія Миколаївна

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

4.1. Соціально-економічний контекст підтримки конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу в післявоєнний період (1,14 д.а.)	Боровік Любов Володимирівна доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Осадча Тетяна Юріївна здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, <i>Херсонський національний технічний університет, м. Херсон</i>
4.2. Стратегії адаптації бізнес-процесів на ринку логістичних послуг (1,07 д.а.)	Гірна Ольга Богданівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту організацій, <i>Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів</i>
4.3. Фінансове регулювання економічного потенціалу аграрного сектора України (1,40 д.а.)	Радченко Оксана Дмитрівна кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики, <i>Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ</i>

НАУКОВЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

**ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТІЙКОСТІ:
ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЇ**

МОНОГРАФІЯ

Херсонський національний технічний університет

(електронне видання)

Підписано до друку 28.02.2025 р.

Формат 60*84/8.

Гарнітура Times.

Ум. друк. арк. 38,94. Обл.-вид. арк. 41,87.

Замовлення №3125.

Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи:

Серія ХС №48 від 14.04.2005 р.

Видано Управлінням у справах преси та інформації

73000, Україна, м. Херсон, вул. Соборна, 2.

Тел. +38(050)133-10-13